

УДК 37.091.212-054.6:811.161.2

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2021-71-98-105>

ГЕНЕЗА АДАПТАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

© Северин Н.¹, Северин В.², Лапузіна О.¹

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»¹
Харківська державна академія дизайну і мистецтв²*

Інформація про авторів:

Надія Северин: ORCID 0000-0002-4802-1738; severin.nadiya@gmail.com; кандидат філософських наук, доцент, завідувачка кафедри гуманітарних наук Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова, 2, м. Харків, 61002, Україна.

Віктор Северин: ORCID 0000-0003-0049-0815; viktorseverin21@gmail.com; кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри «Дизайн середовища» Харківська державна академія дизайну і мистецтв; вул. Мистецтв, 8, м. Харків, 61002, Україна.

Олена Лапузіна: ORCID 0000-0001-8764-0251; elapuzina@gmail.com; кандидат педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук; Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Кирпичова, 2, м. Харків, 61002, Україна.

Статтю присвячено дослідженню актуальної проблеми адаптації іноземних студентів в Україні. У сучасному мультикультурному світі інтенсивно розвиваються міжнародні культурні, освітні, економічні та політичні відносини. Відбувається зближення наукових, культурних, економічних еліт різних країн та взаємопроникнення культур. Це сприяє зростанню соціальної значущості іноземних мов у процесі розвитку сучасної особистості та суспільства. Зростає потреба у швидкому і якісному вивченні іноземної мови, зокрема й української як іноземної. Здобуття освіти в чужій країні супроводжується цілою низкою проблем, однією з яких є адаптація до нового соціокультурного середовища.

Етап доузівської підготовки відіграє важливу роль у подальшому навчанні іноземних студентів в українських університетах, тому проблема адаптації на цьому етапі є найбільш актуальною. Завдання викладачів полягає в тому, щоб зробити культурну, мовну, психологічну та соціальну адаптацію іноземців успішною. Вона має сприяти якісному процесу навчання на основних факультетах за обраною спеціальністю, формуванню особистості майбутнього фахівця.

У статті виділено види роботи з іноземними студентами, які допомагають пом'якшити і прискорити їх адаптацію до нового освітнього, мовного та соціокультурного середовища. Важливу роль відіграє позааудиторна робота: екскурсії, культпоходи, відвідування музеїв, театрів, філармонії, спортивні змагання, конкурси, поїздки до інших міст України тощо. Вона сприяє зняттю стресу від зустрічі з новою культурою і освітньою системою, зближенню представників різних країн та культур.

Координація дій викладачів різних закладів освіти також є домінантою у створенні комфортних освітніх умов та сприяє успішній адаптації іноземних студентів до культурно-освітнього простору України.

У перспективі планується створення Центру міжкультурної комунікації іноземних студентів на факультеті міжнародної освіти Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», що сприятиме розкриттю їх творчих здібностей і ознайомленню з самобутньою українською культурою. Діяльність Центру допоможе формувати комфортне соціально-психологічне середовище, виховувати толерантне ставлення до представників інших культур і релігій шляхом участі студентів у групових багатонаціональних заходах.

Ключові слова: адаптація, адаптаційні труднощі, освітня система, координація, соціокультурне середовище, позааудиторна робота.

N. Severyn, V. Severyn, O. Lapuzina "Genesis of adaptation processes of foreign students in Ukraine"

The article is devoted to the research of the topical problem of the adaptation of international students in Ukraine. In the modern multicultural world international cultural, educational, economic and political relations are intensively developing. The scientific, cultural, economic elites of different countries are converging and cultures are interpenetrating. This leads to an increase in the social significance of foreign languages in the development of the modern personality and society. There is a growing need for fast and high-quality learning of a foreign language, including Ukrainian as a foreign language. Getting an education

in a foreign country is accompanied by a number of problems, one of which is the social and cultural environment adaptation.

The stage of pre-university training plays a major role in the further education of international students in Ukrainian universities, so the problem of adaptation at this stage is the most important. The task of teachers is to make cultural, linguistic, psychological and social adaptation successful. It should contribute to the quality of the learning process at the main faculties in the chosen specialty, and also to the formation of the personality of the future specialist.

The article highlights the types of work with international students that help to soften and accelerate their adaptation to the new educational, linguistic, social and cultural environment. Extracurricular work has an important role. There are excursions, culture trips, visits to museums, theaters, philharmonic halls, sports competitions, contests, trips to other cities of Ukraine, etc. It helps to relieve stress from meeting a new culture and education system, to bring together representatives of different countries and cultures.

Coordination of actions of teachers of different education institutions is also dominant in creating comfortable educational conditions and contributes to the successful adaptation of international students to the cultural and educational space of Ukraine.

In the future, it is planned to create a Center for Intercultural Communication of Foreign Students at the Faculty of International Education of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", which will help to reveal the creative abilities of international students and get acquainted with the original Ukrainian culture. The activities of the Center will help to form a comfortable social-psychological environment, to cultivate a tolerant attitude towards representatives of other cultures and religions through the participation of students in multinational group activities.

Keywords: adaptation, adaptation difficulties, education system, coordination, social and cultural environment, extracurricular work.

Постановка проблеми. У мультикультурних умовах сьогодення інтенсивно розвиваються міжнародні культурні, освітні, економічні та політичні відносини, що сприяє налагодженню «культурних мостів» між народами, їхній співпраці в різних галузях, економічному зростанню, політичному порозумінню, збільшенню освітніх контактів тощо. Відбувається зближення наукових, культурних, економічних еліт різних країн та взаємопроникнення культур, що впливає на формування в молодого покоління активної позиції щодо участі в різноманітних соціокультурних взаємодіях.

Окреслена тема набуває актуальності також у зв'язку з ростом соціальної значущості іноземних мов у процесі розвитку сучасної особистості та суспільства, що обумовлює підвищену потребу в швидкому і якісному вивченні іноземної мови, зокрема й української як іноземної. Однак здобуття освіти в чужій країні супроводжується цілою низкою проблем і труднощів, однією з яких, на думку багатьох дослідників, є адаптація до нового соціуму та культурного середовища. Адже лише за умови успішної адаптації іноземні студенти можуть максимально реалізувати себе у процесі навчання та здобуття якісної освіти.

Харківські заклади вищої освіти приймають на навчання понад чверть усіх іноземних студентів, які здобувають освіту в Україні [Кайдалова, 2014]. Саме етап доузівської підготовки відіграє важливу роль у їх подальшому навчанні в українських ЗВО, тому проблема адаптації на цьому етапі є найбільш актуальною. Завдання викладачів полягає в тому, щоб зробити культурну, мовну, психологічну та соціальну адаптацію іноземців найбільш м'якою і успішною, яка б сприяла якісному процесу навчання на основних факультетах за обраною спеціальністю, формуванню особистості майбутнього фахівця.

З огляду на заявлену тему, порівняємо умови, за яких процес адаптації іноземних студентів у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ») відбувався в ретроспективі та проходить сьогодні.

Історія факультету міжнародної освіти НТУ «ХПІ» (раніше підготовчого факультету для іноземних громадян) сягає в минуле століття. Він був заснований у 1973 році, до його складу входили дві кафедри: мовна кафедра та кафедра природничих наук. Підготовчий факультет для іноземних громадян ХПІ свого часу посідав чільне місце серед інших факультетів із підготовки

іноземців. Сьогодні він є одним із найстаріших факультетів України, готує висококваліфікованих фахівців для зарубіжних країн, має установлені та добрі традиції, що є високою мотивацією для молоді з різних країн світу. За 48 років існування викладачами факультету підготовлено понад 7800 студентів за різними напрямками навчання.

Із перших років роботи факультету існувала чітко налагоджена система прийому іноземних студентів, яка керувалася на рівні міністерства освіти. Важливо зазначити, що до нас приїжджали студенти за державними напрямками, а це свідчило про їхню високу теоретичну підготовку з усіх предметів на батьківщині. Як правило, це були дисципліновані, відповідальні, добре виховані і зацікавлені в отриманні якісної освіти студенти. У нашому університеті існувала група прийому студентів, до складу якої входили викладачі кафедр та перекладачі. Виконуючи розпорядження адміністрації, ця група організовувала зустрічі іноземців у аеропортах та на вокзалах, а потім супроводжувала до Харкова. Вже з перших кроків перебування в нашій країні студенти були під пильною увагою викладачів. У Харкові їх поселяли в гуртожитки, знайомили з правилами проживання в кімнатах з українськими студентами, давали перші настанови. Проживання з українськими студентами мало на меті допомагати іноземним студентам вирішувати побутові проблеми та сприяти спілкуванню і встановленню дружніх контактів. Одразу після приїзду студентами опікувалися працівники деканату та навчально-допоміжний персонал кафедр, які організовували проходження ними медичного огляду. На факультеті існували студентські земляцтва за регіонами, метою яких було сприяння в забезпеченні іноземним студентам комфортних умов проживання та навчання в університеті, вирішення поточних проблем, організації дозвілля, проведення цікавих культурно-масових заходів із метою сприяння їх адаптації у нових умовах. Групи формували по 8 (максимум 9) осіб у кожній, що давало можливість викладачам-кураторам приділяти кожному студенту достатньо уваги. Набір студентів тривав із 1 вересня до кінця жовтня, строки навчання були чітко регламентовані, що давало достатньо часу для засвоєння навчальної програми з усіх дисциплін. До настання холодної погоди всі студенти організовано здійснювали закупівлю теплої одягу та взуття для зими. Все це

створювало сприятливі умови для успішної адаптації іноземців у нашій країні, допомагало їм уникнути «культурного шоку» від зустрічі з новим соціумом, новою культурою та системою освіти.

Зараз умови прийому та організації навчального процесу докорінно змінилися. Існують фірми, які займаються набором студентів на навчання. Зазвичай це молоді люди, які не змогли вступити до університетів у себе на батьківщині, маючи низький рівень знань. По-перше, одним з факторів, які впливають на вибір нашої країни для здобуття освіти, є те, що навчання на контрактній основі в їхніх країнах значно дорожче, ніж в Україні, тому вони надають перевагу навчанню в українських ЗВО. Отже, значна кількість студентів не вмотивовані, не мають чітких цілей у отриманні якісної освіти, часто ледачі, недисципліновані, пасивні. По-друге, набір студентів на навчання відбувається протягом року до кінця квітня, групи формуються по 12-15 осіб у кожній, а це створює труднощі для тих, хто прибув в останню чергу, адже йому доводиться надолужувати пропущений матеріал. Цей факт створює труднощі і для викладачів, яким значно важче організувати навчальну роботу, культурно-масові чи спортивні заходи з усією групою тощо. Контракти часто недобросовісно виконують свої обов'язки щодо студентів, не допомагають їм вирішувати побутові проблеми, не контролюють їхню поведінку та навчальну дисципліну. Таким чином, іноземний студент часто залишається наодинці зі своїми проблемами.

По-третє, значною мірою адаптаційні та освітні процеси багато втрачають від ситуації, викликаній пандемією коронавірусу. Дистанційні заняття також додали труднощів, які вплинули на якість навчання, оскільки малосвідомі студенти несерйозно ставилися до навчального процесу і часто ігнорували уроки. Ми маємо навіть такі приклади, що турецькі студенти виїхали до своєї країни і замість навчання працювали в готельному бізнесі.

На сьогоднішній день перелічені фактори відіграють негативну роль у створенні комфортних умов проживання і навчання в Україні. Тому важливо виявити та втілити в навчально-виховний процес такі види та форми навчальної і позанавчальної діяльності, які б внесли позитивні зміни в ситуацію, що склалася. Саме цьому аспекту буде присвячено наше дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми свідчить, що проблема адаптації посідає чільне місце в працях багатьох українських науковців, серед яких Кайдалова Л.Г., Черкашина Ж.В., Спіріна Т.П., Зарюгіна Ю.Є., Дацишин П.Т., Ніколаєнко О.О., Стельмошук П.О., Белікова Є.В., Безсонова Н.Н., Ковалив Ж.В., Волошан М.М., Волошан Г.А., та зарубіжних дослідників - Вітковська М.І., Бортнікова Т.Г., Васильєв Ю.С., Ширяєва І.В., Дрокіна С.В., Ма Фен, Glass C. & Gómez E., Lee J. & Ciftci A., Wilson G. Пильну увагу автори приділяють теоретико-методологічним аспектам адаптаційного процесу, аналізують основні види та етапи адаптації, визначають роль викладача в процесі адаптації іноземних студентів до проживання та навчання у ЗВО України, акцентуючи особливу увагу на академічній та лінгвокультурній адаптації [Кайдалова, 2014]. Аналізуються особливості процесу адаптації студентів першого курсу до навчання в умовах закладу освіти залежно від індивідуально-психологічних особливостей та рівня готовності до навчання у вищій школі з акцентом на низці адаптаційних проблем - соціокультурній, соціально-психологічній, навчальній, з якими стикаються іноземні здобувачі, вступаючи в активну взаємодію з представниками іншої, у тому числі й української культури [Спіріна, Зарюгіна, 2014]. Дослідники вивчають фактори, які визначають ефективність процесу адаптації іноземних студентів до навчально-виховного процесу в медичному університеті [Дацишин, 2016]. У роботі Є. Белікової, Н. Безсонової та ін. докладно розглянуто особливості адаптації іноземних здобувачів у технічних закладах вищої освіти України. Автори акцентують увагу на побудові освітнього процесу з урахуванням етнопедагогічних концепцій, технологій та методик, рекомендують враховувати фактори, які впливають на систему освіти: географічні, економічні, національні, історичні, культурні, релігійні, які є особливими та відмінними у кожного народу, тому важливо враховувати їх у навчанні іноземців [Белікова, Бессонова, 2020]. Робота Ковалив Ж.В. та Ма Фен присвячена проблемі адаптації китайських студентів до навчання в Україні та підготовці їх до міжкультурної взаємодії; автори виділяють труднощі, причини і тривалість адаптаційного періоду, пов'язаного з суттєвими культурними відмінностями [Ковалив, Ма Фен, 2009]. Ця

праця є цінною також з огляду на координацію дій науковців різних країн (України та Китаю) у дослідженні сучасних актуальних проблем. Зарубіжні дослідники акцентують увагу на ролі викладача в подоланні адаптаційних проблем та розкривають вплив культури спілкування викладачів на успішність психологічної адаптації студентів [Drokina, 2008]. Обґрунтовується думка, що розваги, відпочинок, зміна видів діяльності, дружні стосунки представників різних культур сприяють успішній адаптації іноземних студентів [Glass, Gómez, 2014]. Деякі наукові розробки присвячені з'ясуванню ролі соціальної підтримки земляків, товаришів, колег у соціокультурній адаптації студентів з Азії [Lee, Ciftci, 2014] та дослідженню соціокультурної адаптації міжнародних аспірантів [Wilson, 2011].

Однак важливим аспектом дослідження зазначеної проблеми та невід'ємною частиною вирішення задач адаптації є, на нашу думку, успішне управління навчально-виховним процесом, у якому великого значення набуває позааудиторна робота, що і стане **метою** нашої статті. Адже ефективна адаптація, з одного боку, підвищує якість і рівень навчання іноземних студентів, забезпечує високу вмотивованість оволодіння знаннями, вміннями і навичками, а, з іншого боку, - сприяє розширенню дружніх контактів серед студентів, подоланню страху перед невідомою мовою, культурою, освітою, самостійним життям і повсякденним побутом. Успішність здійснення процесу адаптації є запорукою сприятливого розвитку особистості у новому для неї соціумі.

Виклад основного матеріалу. Термін «адаптація» (лат. *adaptatio*, від *adapto* - пристосовую) означає пристосування організмів до умов навколишнього середовища [Мельничук, 1979: 21]. Адаптація біологічна трактується як пристосування організмів протягом життя багатьох поколінь до змін середовища. Адаптація фізіологічна розглядається як швидке пристосування до порівняно короткочасних змін середовища. Психологічний зміст поняття є значно глибшим завдяки соціальному звучанню, обумовленому необхідністю пристосування особистості до нового соціального середовища. У широкому сенсі «адаптація» є «процес пристосування організму або особистості до умов зовнішнього середовища, а також властивість будь-якої системи, здатної до саморегуляції,

приспособуватися до умов зовнішнього середовища» [Кайдалова, 2014: 21].

До приїзду в Україну іноземні студенти перебувають у звичному для них соціальному, мовному, культурному та освітньому середовищі, у оточенні близьких людей – сім'ї та друзів. Після приїзду в Україну їхнє життя кардинально змінюється: їм необхідно приспособуватися до нової мови і культури, нових кліматичних умов, до умов проживання, навчання, нової їжі, засвоювати норми нового середовища та виробляти нову модель поведінки. Дослідники виділяють низку труднощів, з якими іноземні студенти стикаються на першому етапі перебування у новій країні, а саме:

- психофізичні труднощі, які виникають у зв'язку з психоемоційним станом та зміною клімату;

- навчально-пізнавальні труднощі, викликані недостатньою мовною підготовкою, відмінностями в системі освіти, організацією навчального процесу;

- соціокультурні труднощі, з якими стикаються іноземці при потраплянні до нового соціального і культурного середовища навчального закладу, при облаштуванні свого побуту і організації самостійного життя [Кайдалова, 2014]. Ці труднощі викликають дискомфорт та можуть навіть спричинити стрес. Процес адаптації до нових умов зовнішнього і внутрішнього середовища обумовлюється великою відповідальністю перед сім'єю і батьківщиною, університетськими кураторами і викладачами, імміграційними офіційними особами [Беликова, Бессонова, 2020]. Визначимо деякі вектори в роботі з іноземними студентами, які допоможуть пом'якшити і прискорити їх адаптацію до нового соціокультурного середовища. На наш погляд, це такі види роботи:

- постійна і планомірна кураторська робота;

- залучення студентів до участі у факультетських та університетських заходах;

- профорієнтаційна робота (відвідування різних факультетів, кафедр, лабораторій, проведення цікавих експериментів, бесіди з досвідченими викладачами);

- координаційна внутрішньовузівська робота (між кафедрами нашого факультету та інших факультетів, де студенти планують продовжувати навчання);

- координаційна міжвузівська робота (відвідування інших університетів, їх музеїв, перегляд фото і відеоматеріалів, перегляд

дипломних робіт випускників минулих років (наприклад, у академії дизайну);

- проведення студентських наукових конференцій, круглих столів;

- організація і проведення позанавчальної роботи;

- залучення студентів до участі в роботі гуртків за їхніми інтересами;

- спільні методичні та наукові розробки важливих проблем адаптації студентів викладачами суміжних кафедр факультету нашого університету та інших ЗВО;

- створення на факультеті центрів міжкультурної комунікації та інші.

Розглянемо деякі із зазначених шляхів. Так, велика роль у процесі адаптації іноземців належить викладачеві-куратору, який з перших днів навчання приділяє їм максимум уваги, опікується ними: складає портфоліо студентів своєї групи, з'ясовуючи ступінь їхньої підготовки, отриманої на батьківщині, майбутню спеціальність та мотиви її вибору, відомості про сім'ю, інтереси, таланти, дозволя. Такий діалог проводиться з кожним студентом окремо та надає йому можливість розкритися, позбутися психологічного бар'єру. Також набуває важливого значення щотижневе проведення кураторської години в групі, де викладач знайомить своїх студентів із правилами проживання в Україні, з їхніми правами й обов'язками, з правилами поведінки в транспорті, на водоймах у літню погоду, на вулиці в холодну погоду, надає інформацію про цікаві місця відпочинку в Харкові тощо.

Важливу роль відіграє залучення студентів до культурно-масової роботи, яка дає змогу студентам брати участь у підготовці факультетських та університетських концертів, виступати з національними і українськими піснями й танцями на міжвузівських, міських і обласних фестивалях. Під час проведення репетицій іноземці спілкуються з українськими студентами і знаходять друзів серед них, що сприяє вихованню толерантності і формує колективний інтерес, прагнення до перемоги, виховує лідерські якості.

Особливе місце в пом'якшенні адаптаційних процесів іноземних студентів належить позааудиторній діяльності. Вона включає в себе різноманітні види роботи: екскурсії (містом, до екопарку, до дельфінарію), культпоходи, відвідування музеїв, театрів та філармонії, спортивні змагання, конкурси, тематичні бесіди, поїздки до інших міст України тощо. Існує думка, що

«позитивний вплив на адаптацію здійснює ділова і емоційна активність студентів у житті студентського колективу, наповнене суспільне життя у студентському середовищі, активна участь у загальних інститутських заходах, таких як підготовка спільних свят, наукових конференцій, спортивних змагань, музичних фестивалів» [Беликова, Бессонова, 2020: 31]. Зазначені види роботи сприяють зняттю стресу від зустрічі з новою культурою і освітньою системою, зближенню представників різних країн, об'єднанню молоді з різною культурою, створюють сприятливий психологічний клімат у навчальній групі.

Окрім того, студентські наукові конференції і процес підготовки до них, обговорення актуальних для молоді тем під час круглих столів викликають зацікавлення у студентів і сприяють як підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців, так і більш тісному спілкуванню, а також створенню дружньої, невимушеної атмосфери, встановленню особистісних контактів, зближують, стирають психологічні бар'єри, допомагають адаптуватися до нових соціокультурних умов. Свідченням того, що студенти із задоволенням беруть участь у таких заходах, є їхнє бажання не лише готувати і презентувати цікаві доповіді, але й виготовляти власними руками певні роботи для факультету. Так, цього року студентка з Китаю Ван Сіньюе (майбутній художник) написала картину – «Ректорський корпус університету» і подарувала її факультету, а студентка з Туреччини Сумерака Ілкім зробила рисунок корпусу факультету міжнародної освіти.

Суттєву допомогу в соціокультурній адаптації студентів здійснює створений на факультеті міжнародної освіти гурток української культури, де іноземці знайомляться з нашими національними костюмами, символікою, атрибутами, традиціями, звичаями, обрядами, фольклором. Досвід показує, що позааудиторна робота дає іноземним студентам можливість у цікавій і незвичній формі вивчати українську мову, активно поповнювати лексичний словник, успішно вирішувати комунікативні задачі. Вона дозволяє також здійснювати важливе завдання адаптації іноземців до соціокультурних умов країни, мова якої вивчається. Позанавчальні заходи долучають студентів до культури і традицій України, до системи відносин, особливостей побуту, розвивають навички спілкування, розширюють

коло їхніх інтересів, сприяють постановці ними нових цілей і задач, спрямованих на подальше удосконалення самих себе і навколишнього світу. Завдяки позааудиторній роботі відбувається поступове занурення іноземців у нову національну культуру, що виступає показником успішної адаптації.

Оскільки на факультеті міжнародної освіти Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» здійснюється підготовка студентів-іноземців за інженерним, медико-біологічним, економічним та гуманітарним напрямками, викладачі використовують різні види і форми роботи задля поглиблення їхніх інтересів у професійній сфері. Так, у нас навчаються майбутні художники, музиканти, співаки, і це вимагає від викладачів-кураторів організації відповідних зустрічей та екскурсій для студентів.

Наприклад, куратори супроводжують їх на виставки відомих сучасних художників, на зустрічі з провідними викладачами академії дизайну і мистецтв, з членами спілки художників і спілки дизайнерів, які знайомлять студентів зі своєю творчою діяльністю та митців Слобожанщини. Відвідування творчих майстерень дизайнерів та художників надає студентам можливість наочно побачити процес створення дизайнерських проектних рішень інтер'єрів чи екстер'єрів та творчих пошуків рішень композицій на полотнах та графічних робіт на папері. Погоджена координація дій викладачів різних закладів освіти сьогодні стала домінантою у створенні комфортних освітніх умов та сприяє успішній адаптації іноземних студентів до культурно-освітнього простору України. Спільні методичні розробки та наукові дослідження фахівців різних кафедр і освітніх закладів мають підґрунтя та є затребуваними. Все це значно покращує успіхи в навчанні студентів та коригує шляхи подолання адаптаційних труднощів.

Одним із цікавих позанавчальних університетських заходів стала щорічна організація традиційного українського свята «Масляна» - одного з найстаріших свят слов'янських народів. Варто зауважити, що обов'язковою умовою є проведення напередодні його святкування викладачами-кураторами підготовчої роботи в аудиторії. Під час тематичного уроку викладачі пояснюють, що означає назва свята, розповідають його історію ще з часів язичництва, чому воно проводиться наприкінці

зими - на початку весни, знайомлять з лексикою за темою та з головними символами і атрибутами свята за допомогою малюнків, фото та відео. У день проведення свята на центральній площі університету збираються ректор університету, викладачі, українські та іноземні студенти, фотокореспонденти. Кухарі університетської їдальні накривають на площі святкові столи свіжоспеченими запашними млинцями і гарячим чаєм. Ректор виступає перед студентами, вітає їх зі святом, бажає успіхів у навчанні, гарного свята і приємного дозвілля в Україні. Виступають з піснями українські студенти. Кухарі пригощають усіх млинцями та чаєм. Панує весела атмосфера, усі фотографуються, спілкуються і розважаються. Завершальним моментом свята є спалювання опудала зими, яка всім набридла холодом. Це веселе і гамірне свято сприяє заглибленню іноземних студентів в українську культуру, спонукає їх розповідати про традиційні свята своїх країн, завдяки чому відбувається діалог культур. Такі заходи у поєднанні з тематичними уроками «за певною культурологічною тематикою з участю в справжніх традиційних українських святах занурюють іноземних студентів у новий для них інформаційний простір» [Волошан, 2020: 49] і дають можливість інтегруватися до українського культурно-освітнього простору.

Студенти технічних закладів освіти, до яких належить і наш політехнічний університет, – це майбутні інженери, керівники підприємств. А керівники мають володіти такими важливими якостями, як спілкування з членами колективу, з партнерами з бізнесу – як вітчизняними, так і зарубіжними. У діловій, комерційній, технічній та інших сферах міжнародне співробітництво відіграє важливу роль, забезпечуючи створення спільних підприємств, проведення ділових переговорів тощо.

Список використаних джерел

1. Кайдалова Л. Г. Адаптація іноземних студентів до навчання в вузах : метод. рек. для преподавателей и студентов подготовительных факультетов / Л. Г. Кайдалова, Ж. В. Черкашина. – Харьков : НФаУ, 2014. – 48 с.
2. Спіріна Т. П. Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі / Т. П. Спіріна, Ю. Є. Зарюгіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2014. – Вип. 32. – С. 182–184.
3. Дацишин П. Т. Адаптація іноземних студентів до життєдіяльності в вузе

Однак «спілкування на виробництві не обмежується тільки професійним напрямом, воно містить елементи побутової та соціокультурної сфер» [Снігурова 2021: 188]. Формування вміння спілкуватися в різних ситуаціях також стає можливим завдяки правильній і цілеспрямованій організації аудиторної та позааудиторної роботи.

Висновки. На завершення нашої роботи зазначимо, що на факультеті міжнародної освіти НТУ «ХПІ» планується створення Центру міжкультурної комунікації іноземних студентів, що сприятиме таким важливим аспектам адаптації іноземних студентів дозузівського етапу навчання:

- 1) розкриттю творчих здібностей іноземних студентів і ознайомленню із самобутньою українською культурою;
- 2) формуванню зрозумілого і комфортного для іноземних студентів соціально-психологічного середовища за рахунок оперативного інформування;
- 3) вихованню толерантного ставлення до представників інших культур і релігій шляхом участі у групових багатонаціональних заходах;
- 4) формуванню управлінських навичок і організації дозвілля під час залучення іноземних студентів до громадської діяльності університету;
- 5) створенню комфортних умов у місцях компактного проживання і навчання іноземних студентів.

Різноманітна і цікава робота Центру допоможе іноземним студентам швидше адаптуватися у нових умовах та підвищити ефективність освітнього процесу. Загалом, зазначені та інші позааудиторні заходи формують у студентів навички толерантної поведінки та спілкування між собою, пробуджують інтерес до нової мови і культури, сприяють успішній адаптації на першому етапі перебування в новій країні.

[Электронный ресурс] / П. Т. Дацишин, О. О. Николаенко, П. О. Стельмошук. – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/adaptatsiya-inostrannyh-studentov-k-zhiznedeyatelnosti-v-vuze/viewer> (дата звертання 29.05.2021).

4. Особенности адаптации иностранных соискателей в технических учреждениях высшего образования / Е. В. Беликова, Н. Н. Бессонова, О. А. Греул, С. А. Дитюк // Інновації та традиції у мовній підготовці студентів : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару. – Харків : Вид-во Іванченка І.С., 2020. – С. 27–32.

5. Ковалив Ж. В. Адаптація іноземних студентів в іноязычній культурній середі / Ж. В. Ковалив, Ма Фен. – Одеса : Поліграф, 2009. – 96 с.

6. Волошан М. М. Адаптація іноземних здобувачів до української інформаційної культури / М. М. Волошан, Г. А. Волошан // Інновації та традиції у мовній підготовці студентів : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару. – Харків : Вид-во Іванченка І.С., 2020. – С. 47-49.

7. Drokina S. V. Vliyaniye kultury obscheniya prepodavateley na uspehnost psikhologicheskoy adaptatsii studentov / S. V. Drokina // [Influence of communication culture of teachers on psychological adaptation of students] : materials of all-Russian seminar. – Tomsk : publishing house of Tomsk Polytechnical University, 2008. – Pp. 52.

8. Glass C. Recreation, intercultural friendship, and international students' adaptation to college by region of origin / C. Glass, E. Gómez, A. Urzua // *International Journal of Intercultural Relations*. – 2014. – № 42. – Pp. 104–117.

9. Lee J. Asian international students' socio-cultural adaptation: Influence of multicultural personality, assertiveness, academic self-efficacy, and social support / J. Lee, A. Ciftci // *International Journal of Intercultural Relations*. – 2014. – № 38. – Pp. 97–105.

10. Wilson G. P. Fitting-In: Sociocultural Adaptation of International Graduate Students [Electronic recourse] / G. P. Wilson // *NERA Conference Proceedings 2011. – 2021. – Pp. 21. – Access mode : http://digitalcommons.uconn.edu/near_2011/21. (date view: June 17, 2017).*

11. Словник іншомовних слів : за ред. чл.-кор. АН УРСР О. С. Мельничука. – Київ : Головна ред. УРЕ, 1974. – 776 с.

12. Снігурова І. І. Особливості формування мовленнєвої культури майбутніх інженерів / І. І. Снігурова // Наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: Інформаційні технології : матеріали 29 міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD, 2021, 12-14 трав. 2021 р. : у 4 ч. / за ред. проф. Є. І. Сокола. – Харків : НТУ «ХП», 2021. – Ч. 4. – С. 188.

References

1. Kaydalova, LH & Cherkashyna, ZhV 2014, *Adaptatsyya ynostrannykh studentov k obuchenyyu v vuzakh*, [Adaptation of foreign students to higher education: a method. rivers for teachers and students of preparatory faculties] Nacionalnyj farmacevticheskij universitet, Kharkov.

2. Spirina, TP & Zaryuhina, YuYe 2014, 'Osoblyvosti adaptatsiyi studentiv-pershokursnykiv do umov navchannya u vyshchomu navchalnomu zakladi'[Peculiarities of adaptation of first-year students to the conditions of study in a higher educational institution], *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, Seriya Pedagogika. Sotsialna robota, Hoverla, Uzhhorod, iss. 32, pp. 182-184.

3. Datsyshyn, PT, Nikolayenko, OO & Stelmoshchuk, PO 2016, *Adaptatsyya ynostrannykh studentov k zhyznedeyatelnosti v vuze*, [Adaptation of foreign students to life in the university] viewed 29 May 2021, <<https://cyberleninka.ru/article/n/adaptatsiya-inostrannyh-studentov-k-zhiznedeyatelnosti-v-vuze/viewer>>.

4. Belykova, EV, Bessonova, NN, Hreul, OA & Dytyuk, SA 2020, 'Osobennosti adaptatsiyi ynostrannykh soyskateley v tekhnicheskyykh uchrezhdenyyakh vyssheho obrazovannya'[Features of adaptation of foreign applicants in technical institutions of higher education], *Innovatsiyi ta tradytsiyi u movniy pidhotovtsi studentiv*, Vydavnytstvo Ivanchenka I.S., Kharkiv, pp. 27-32.

5. Kovalyiv, ZhV & Ma Fen 2009, *Adaptatsyya ynostrannykh studentov v ynozazychnoy kulturnoy srede*, [Adaptation of foreign students in a foreign language cultural environment] Polygraf, Odessa.

6. Voloshan, MM & Voloshan, HA 2020, 'Adaptatsiya inozemnykh zdobuvachiv do ukrayinskoyi informatsiynoi kultury'[Adaptation of foreign applicants to the Ukrainian information culture], *Innovatsiyi ta tradytsiyi u movniy pidhotovtsi studentiv*, Vydavnytstvo Ivanchenka I.S., Kharkiv, pp. 47-49.

7. Drokina, SV 2008, *Vliyaniye kultury obscheniya prepodavateley na uspehnost psikhologicheskoy adaptatsii studentov* [Influence of communication culture of teachers on psychological adaptation of students], Tomsk.

8. Glass, C, Gómez, E & Urzua, A 2014, 'Recreation, intercultural friendship, and international students' adaptation to college by region of origin', *International Journal of Intercultural Relations*, no. 42, pp. 104-117.

9. Lee, J & Ciftci, A 2014, 'Asian international students' socio-cultural adaptation: Influence of multicultural personality, assertiveness, academic self-efficacy, and social support', *International Journal of Intercultural Relations*, no. 38, pp. 97-105.

10. Wilson, GP 2011, 'Fitting-In: Sociocultural Adaptation of International Graduate Students', *NERA Conference Proceedings*, paper 21, view 17 June 2017, <http://digitalcommons.uconn.edu/near_2011/21>.

11. Melnychuk, OS (ed.) 1974, *Slovnnyk inshomovnykh sliv*, [Dictionary of foreign words] Holovna redaktsiia Ukrainskoi radianskoi entsyklopedii, Kyiv.

12. Snihurova, II 2021, 'Osoblyvosti formuvannya movlennyevoyi kul'tury maybutnikh inzheneriv'[Features of formation of speech culture of future engineers], in Sokola, YeI (ed.) *Nauka, tekhnika, tekhnolohiya, osvita, zdorov'ya: Informatsiyi tekhnolohiyi*, Natsionalnyi tekhnichniy universytet Kharkivskiyi politekhnichniy instytut, Kharkiv, part 4.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2021